

ANNE-MARIE LINDGREN:

Vem älskar idéprogram?

Allt tal om mångfald till trots tycks programmet förutsätta inte bara en mycket enhetlig familjestruktur utan också en mycket enhetlig människotyp. Programskrivarna har saknat förmåga att gå utanför sina egna erfarenhetsramar.

Den kritiken gäller i mångt och mycket också andra partiers program inklusive mitt eget, konstaterar Anne-Marie Lindgren.

Politiska idéprogram brukar väcka ett visst intresse i debatten. Inte precis för att någon tror att de kommer att bli verklighet. Men för att de antas uttrycka partiets ideal och strävanden sådana de ser ut, avskalade alla dagspolitikens ofrånkomliga kompromisser.

Med det kan man se programmen också som inlägg i en mer principiell debatt om hur samhället borde se ut. En debatt som självklart har ett värde i sig, oberoende av vad dagspolitiken för tillfället råkar kräva.

Som gammal programskrivare börjar jag emellertid alltmer tvivla på denna form för politisk idédebatt. Det kan låta riktigt, det där att ett parti bör försöka formulera sin samhälls- och människosyn, så troget sina grundläggande idéer som möjligt. Så att man vet åt vilket håll man vill driva utvecklingen – och därmed vad man kan och inte kan kompromissa med, när man skall samarbeta med andra partier eller hantera ekonomiska bekymmer, som drar åt ett helt annat håll än vad man tänkt sig.

Men program blir sällan den sortens klagörande riktninggivare. Och skälet är att program alltför ofta bara blir en sorts oproblematiserade önskelistor. Det gäller i hög grad också om det nya moderatprogrammet.

All politik inrymmer målkonflikter: något av det man vill strider alltid mot något annat man också vill. I all politik finns också en dialektik: kvantitativa förändringar övergår någonstans i kvalitativa (som man kanske inte alls avsett). Och den kvalitet man ville åstadkomma förvandlas någonstans till sin egen motsats. Det senare kan möjligen också uttryckas som att all politik, utöver sina avsedda

Anne-Marie Lindgren är redaktör för Tiden.

huvudeffekter, också har icke-avsedda bieffekter.

I all politisk verksamhet står man därför inför utmaningen att balansera sina egna målkonflikter och att hantera dialektiken i sina egna strävanden. Den riktigt intressanta diskussionen — inte minst ideologiskt — handlar, som jag ser det, om detta balanserande.

Men i politiska program, dessvärre, löser man alltför ofta upp oförenliga önskemål med vackra formuleringar, som förenklar konflikten snarare än att hantera den. Och den dialektiska processen behöver man inte ens låtsas om; i politiska program är värden som frihet och rättvisa alltid entydigt givna, orubbliga och oföränderliga.

Konflikten mellan individ och kollektiv

I dagens moderata ideologi finns det en mycket tydlig spänning mellan de nyliberala kraven på individens absoluta frihet, och de socialkonservativa tankarna om familjens roll och uppgifter. Den spänningen diskuteras inte ens.

Ändå kan de två idéerna faktiskt inte förverkligas samtidigt. Väljer man att i socialkonservativ anda förlägga stora delar av t ex åldrings- och handikappvärden inom familjen, kringskär man ohjälpligt valfriheten för de familjemedlemmar, som skall svara för värden. Vill man å andra sidan ge varje enskild individ möjlighet att fritt förverkliga sina önskningar och krav på livet, kan man inte lägga över så stort ansvar för värden av andra människor på familjerna.

Det finns ju ofrånkomligen alltid en konflikt mellan individ och kollektiv; den

följer ur det faktum att vi alla som individer är beroende av andra individer, och att vi alltså, för vår egen skull, har intresse av att det finns vissa gemensamma spelregler. Men de måste då i sin tur följas också när vi tycker att de stör vår egen frihet. Hur den gränsen skall dras, hur avvägningarna skall göras, är en svår men viktig diskussion.

Som inte alls förs i moderaternas program. Och som följaktligen inte heller diskuterar problemet med att den enes frihet ibland är den andres ofrihet.

I politiska program, dessvärre, löser man alltför ofta upp oförenliga önskemål med vackra formuleringar, som förenklar konflikten snarare än att hantera den.

Slående är också omedvetenheten om i hur hög grad de egna värderingarna är förknippade med vissa bestämda levnadsvillkor. Det är i och för sig en gammal sjuka hos konservativa partier: politiska värderingar är något som andra partier envisas med att blanda in i debatten, själv står man för den objektiva samhällsnyttan. Att sätta likhetstecken mellan den egna väljargruppens krav och hela samhällets bästa är föralldel vanligt i den politiska debatten, men moderaterna är faktiskt det parti som är minst medvetet om detta.

Ett program för välavlönade

Det moderata programmet är, som jag ser det, främst ett program för välavlönade, välutbildade, fullständiga familjer i tätort, med ett omfattande socialt nätverk om-

kring sig, ordnad ekonomi och inga extraordinära behov av sjukvård. Samt, för mannens vidkommande, ett arbete med utrymme för självförverkligande, och för kvinnans del enbart måttliga yrkesambitioner, som väl låter sig förenas med familjelivets alla krav. Därav, inte minst, kravet att kunna sätta till tid för att

---

Det moderata programmet diskuteras inte heller problemet med att den enes frihet ibland är den andres ofrihet.

---

sköta hela det försäkrings- och förhandlingssystem, som uppenbart kommer att krävas för att få tillgång till dagis, skola, sjukvård etc.

Jag tycker inte det är något särskilt bra program för ensamstående mammor, för lågavlönade medelålders ungar, för arbetare i tempojobb, för föräldrar till handikappade barn, för "köpkraftsminoriteter" som har svårt att hävda sig på marknaden eller för den bortlokaliserade

norrländska barnfamiljen med hela nätverket femtio mil hemifrån.

Jag tycker inte heller att det känns som något särskilt bra program för sådana som i likhet med mig drabbas av handlingsförlamning vid blotta åsynen av en blankett. Det förefaller, med förlov sagt, bli en helvetisk försäkringsbyråkrati att tränga igenom för att i fortsättningen klara sina sociala tjänster. Det är säkert utmärkt för alla som älskar att jämföra premietabeller och förhandla med försäkringsbolag. Men vi som inte gör det, hur skall det gå för oss?

Frågan är inte bara raljerande. För allt tal om mångfald och valfrihet till trots tycks mig det här programmet förutsätta inte bara en mycket enhetlig familjestruktur utan också en mycket enhetlig människotyp. Jag tror inte det är medvetet. Det råkar bara ha blivit så därför att programskrivarna saknat förmåga att gå utanför sina egna erfarenhetsramar.

Jodå, den här kritiken gäller i mångt och mycket också andra partiers program, inklusive mitt eget. Det är, som sagt, därför jag tvivlar på nyttan av att skriva program. Åtminstone i den här formen.